

Gecse Géza:

A NOVOROSSZIJA FOGALOM ÉS KONCEPCIÓ ÉRVÉNYESÜLÉSE AZ OROSZ KÜLPOLITIKÁBAN

DOI: 10.35926/HSZ.2025.5.10

ÖSSZEFOGLALÓ: A Novorosszija fogalma a Krím 2014. márciusi orosz annexióját követően vált igazán népszerűvé Oroszországban. 2022 folyamán az orosz csapatok ugyan Ukrajna északi, keleti és déli részén egyszerre intéztek támadást Ukrajna ellen, az év végére azonban csapataik hadműveleteit Ukrajna keleti területein: Donyeck, Luhanszk, Zaporizzsja és Herszon térségébe koncentrálták. A tanulmány a Novorosszija – vagy Új-Oroszország – koncepció és a hivatalos orosz külpolitika 2024. július 1. és december 31. közötti kapcsolatát vizsgálja, és megkísérel összképet adni az ukrán és az orosz otthoni és emigrációs közösségi médiában főként oroszul megjelenő konfliktusmegoldási javaslatokat ismertetve. A szerző a kéziratot 2025 júliusában zárta le.

KULCSSZAVAK: Novorosszija, orosz–ukrán háború, különleges katonai művelet, Donyeck, Luhanszk, Zaporizzsja, Herszon, Krím

A SZERZŐRŐL:

Dr. Gecse Géza (PhD), egyetemi adjunktus (Nemzeti Közszerződési Egyetem Nemeskürty István Tanárképző Kar, Történelem és Társadalom Tanszék)

A NOVOROSSZIJA FOGALMA

A Novorosszija fogalma Nagy Katalin uralkodása alatt, az oszmánokkal kötött 1774-es kücsükajnárdzsi békét követően született, és a Krími Tatár Kánság Oszmán Birodalomtól való függetlenségét garantálta, továbbá a Fekete-tenger egész északi partvidékét Oroszországnak juttatta – egészen Moldváig, amelynek ekkor még Besszarábia is a része volt.¹ Az 1774-ben megkötött béke következtében az Orosz Birodalom Moldva térségében lett közvetlenül határos az Oszmán Birodalommal. Ekkor keresztelték el lényegében a Fekete-tenger egész északi partvidékét Novorosszijának, amelynek része lett a felszámolt zaporizzsjai Szics is. Ez a területi közigazgatási egység a különböző átszervezéseket követően végleg 1802-ben tűnt el az Orosz Birodalom térképéről. Átmeneti formációról van tehát szó, amely „új életre” a Krím-félsziget 2014-es márciusi annexióját követően kelt. Ekkor „támadt fel a poraiból” a fogalom mint területi egység – a Donbasz, tehát a doni szénmedence két „népköztársaságának”, Donyecknek és Luhanszknak a mindinkább önállóvá válásában „öltött testet”, különösen, amikor a két említett terület vezetői Novorosszija néven a függetlenségüket a 2014. május 11-én tartott népszavazást követően ki is kiáltották. Ekkor nemcsak

¹ Jelen írás a Nemzeti Közszerződési Egyetem Eötvös József Kutatóközpontjával kötött megállapodás eredményeként született tanulmány rövidített változata. (G. G.)

a két említett régió vezetői, hanem Herszon, Zaporizzsja, Nyikolajev és Odessza képviselői is aláírták a dokumentumot, amely Novorosszjáról mint területi egységről szólt.²

Jellemzően ezt követően jelentek meg a Novorosszjáról szóló összefoglalók, amelyben a területet az Orosz Birodalom olyan részeként írták le, amelyre „a tolerancia és a sokszínűség” volt már keletkezésétől kezdve jellemző, és amely fogalomként szinte az Orosz Birodalommal majdnem egy időben keletkezett.³

Direktebb összefoglaló is kapható, hiszen Alekszandr Mjasznyikov könyve már címében is jelzi a terület jelennel való kapcsolatát, hiszen *Novorosszija visszatérése II. Katalintól Putyinig* a címe az idei évben megjelent könyvnek.⁴

2022 februárját, az orosz támadást követően 2022 szeptemberében a megszálló orosz csapatok közreműködése mellett Luhanszk, Donyeck, Zaporizzsja és Herszon nagyobb részében népszavazást tartottak, amelynek során az említett megyék lakosságának túlnyomó, de nem teljes része az Oroszországhoz való csatlakozás mellett döntött, ám a megyeszékhelyek közül végül is Herszon és Zaporizzsja továbbra sincs nemcsak orosz fennhatóság, de még ellenőrzés alatt sem.⁵

A moszkvai vezetés számára tehát hatalma kiteljesítése szempontjából az említett megyék maradék részének az elfoglalása a „soron következő feladat”. Alighanem ezzel magyarázható, hogy a szintén Novorosszjához tartozó Nyikolajev és Odessza irányában – legalábbis egyelőre – nem indítottak támadást. Sőt, tekintve, hogy a háború nemcsak Ukrajna, hanem Oroszország számára is komoly teher, egyelőre mintha az oroszok megelégednének az eddig elért eredmények stabilizálásával. Erre mutat például az, hogy 2024. július elején – a Krím-félszigeten kívül – Donyeck, Luhanszk, Herszon és Zaporizzsja megyék területének nagyobb részének a birtokában Oroszország főként Donyeck és Luhanszk továbbra is ukrán kézen lévő területeiért folytat hadseregével küzdelmet. Geopolitikai szempontból az eddigi területfoglalás biztosítja a Krím-félsziget vízellátását.

A hivatalosan meg nem erősített elképzelések szerint a moszkvai vezetés mintha beérné a hadsereg által eddig elfoglalt területfoglalásainak valamiféle elismerésével, illetve akár e megyék külön közigazgatási egységbe forrasztásával.

A KOLOKOLCEV-FÉLE RENDEZÉSI ELKÉPZELÉS

Ezt alátámasztani látszik, hogy Vlagyimir Kolokolcev orosz belügyminiszter annak ellenére vett részt az ENSZ-tagállamok rendőrfőnökeinek csúcstalálkozóján 2024. június 26–27-én New Yorkban, hogy neve az amerikaiak által nemkívánatos személyek listáján szerepel. A belügyminiszter ekkor már több mint egy évtizede töltötte be ezt a posztot Oroszországban, és Putyin egyik stabil emberének tekinthető.⁶ Ezért nehezen eldönthető, hogy elképzelése

² E koncepció értelmében tehát nemcsak a mai Kelet-, hanem Dél-Ukrajna megyéi is idetartoznak, vagyis amennyiben e területek önállósodnának, vagy Oroszországhoz csatolnák őket, akkor Ukrajnának nem lenne tengeri kijárata. Novorosszija: új fantomállam... 2015.

³ Viktor Artyomov és Jurij Lubcsenkov könyvének a címe Novorosszija születése II. Katalintól I. Sándorig (Rozsgyenije Novorossziji. Ot Jekatyerini II do Alekszandra I). A kötetben az Oszmán Birodalomtól főként az 1768–1774-es, illetve az 1787–1791-es orosz–török háború során elhódított területekét jellemzik, és határait egészen tágra határozzák meg. Artyomov–Lubcsenkov 2015, 4.

⁴ Mjasznyikov 2024.

⁵ Bár mind a négy régió többsége megszavazta az Oroszországhoz való csatlakozást, de egyik népszavazást sem ismerték el nemzetközileg. Mind a négy régió... 2022.

⁶ Putin's... 2024.

közvetlenül Putyintól származik-e, vagy az oroszok részéről olyan dezinformáció, amelynek célja a pusztá zavarkeltés.

Kolokolcev elképzelése szerint a Krím-félsziget továbbra is az Oroszországi Föderáció része maradna, bár állítólagosan létezik egy olyan orosz elképzelés, hogy készek lennének elfogadni, hogy a félsziget egy „*demilitarizált közigazgatási terület legyen Ukrajna és az Oroszországi Föderáció kettős alárendeltségében*”.

Kolokolcevék a Donbasz⁷ tekintetében Luhanszk és Donyeck területének Oroszország számára való teljes átengedésében gondolkodnak, amiért cserébe – állítólag – Herszon és Zaporizzsja területének kérdését készek lennének megvitatni, és annak Ukrajna ellenőrzése alá való átengedését nem zárnák ki. Itt kiemelt jelentősége lenne a zaporizzsjai atomerőmű ellenőrzésének, illetve esetleges átengedésének is akár.

Ezen kívül egy 100 km széles demilitarizált övezetet hoznának létre a Dnyeper folyó mentén, amely ukrán ellenőrzés alá kerülhetne. Mindemellett szükségesnek ítélik, hogy kerüljön sor ukrán semlegességi kötelezettségvállalásra, amelynek értelmében Ukrajna az EU-nak tagja lehetne, de a NATO-nak nem. Ennek az elképzelésnek az alapján tehát Ukrajnának mindenképpen le kellene mondania a NATO-csatlakozásról.

Ami az Ukrán Fegyveres Erők létszámát illeti, orosz elképzelés szerint (a Goszdumovszkaja hírportál forrása alapján) Ukrajnának 150 ezer fős, illetve egy ukrán újságíró, Dmitrij Gordon szerint 350 ezer fős hadserege lehetne.⁸

Mindemellett van, aki szerint ez a Kreml egy újabb trükkje, amelynek az a célja, hogy demonstrálják Moszkva nyitottságát a tárgyalásokra, míg az ukrán fél továbbra is hajthatatlan. Ukrán sajtóhírek szerint kizárt, hogy Volodimir Zelenszkij ukrán elnök elfogadja ezt az elképzelést.

2024. július 3-án a Politico jóvoltából szivárgott ki, hogy Donald Trump a Krím-félszigetet és a Donbaszt hajlandó lenne elismerni orosz birtokként, ami azt jelenti, hogy a Kolokolcev-terv nem idegen az újráválasztott amerikai elnöktől.⁹

A legközelebbi ukrán elnökválasztáson indulni kívánó Olekszij¹⁰ Aresztovics, Zelenszkij korábbi elnöki tanácsadója az ukrán katonai felderítés vezetője is volt, aki 2023 szeptembere óta viszont emigrációban él. Megjósolta a Krím elvesztését, és bírálta a minszki tárgyalásokon elfoglalt ukrán álláspontot. Részt vett a 2022. március–áprilisi isztambuli tárgyalásokon.¹¹ Aresztovics 2024. július 3-i nyilatkozata szerint a Donbasz Ukrajna számára végképp elveszett.

Kijev főpolgármestere, Vitalij Klicsko szerint – összefüggésben Zelenszkij népszerűségének és támogatottságának Ukrajnában való csökkenésével – az elnöknek saját érdekében népszavazást kellene kiírnia e kérdésben.¹²

⁷ Donbasz – Donszkij basszejn – magyarul: Donyec-medence. Donyeck és Luhanszk közigazgatási együttes területét szokás így nevezni. Nemzetiségi összetételét tekintve ukrán, viszont a beszélt nyelv tekintetében orosz többségű terület. Szénbányászatának köszönhetette felvirágzását.

⁸ Stewart 2024.

⁹ Politico: kiszivárgott... 2024.

¹⁰ Aresztovics használja az oroszosan Alekszej és az ukránosan Olekszij keresztnévet is. A YouTube-on a politikus az Alexey Arestovych nevet használja.

¹¹ Aresztovics egy 2024. december 24-i interjúban Patrick Bet-David üzletembernek mondja el, hogy – Zelenszkijjel szemben, aki kiszámíthatatlan – Putyin kiszámítható politikus. Arestovych: Vrag – eto... 2024.

¹² A népszavazás során a területi engedményekről kellene Klicsko szerint megkérdezni az ukrainai lakosságot. Vitalij... 2024.

A remélt ukrán győzelmek elmaradása, illetve belpolitikai problémák és a továbbra is virágzó korrupció miatt jelentős népszerűségvesztést magának tudó Zelenszkij belpolitikai támogatottsága igen lecsökkent. Az eltitkolt, ugyanakkor komoly ukrán emberveszteség folyamatosan továbbra is aláássák az ukrán vezető támogatottságát.

A frontokon ugyanis 2024 nyarán és azóta is az oroszok tartották folyamatosan a kezükben a kezdeményezést. 2024. július 29-én értesülhettünk arról, hogy támadást kezdeményeztek Avgyijivkánál, valamint ugyancsak támadást készítettek elő Zaporizzsja irányába is.

Ilyen előzmények után derült égből villámcsapásként hatott, amikor megtudtuk, hogy 2024. augusztus 6-án az ukrán fegyveres erők Kurszk térségében 15 ezer fővel megtámadták Oroszország területeit. A hadműveletet sikerre vitték ugyan, de eredeti céljukat, amely a Donbasz térségét volt hivatott tehermentesíteni, végül mégsem sikerült elérniük. Az ukrán akció eredményességében szerepet játszott a szíriai háborúban jó teljesítményt nyújtó, ezért az egész ukrán fronton hadműveletet folytató orosz csoportosítás parancsnokának, Alekszandr Lapin vezérezredesnek állítólagos mulasztása is.¹³ Az amerikaiak – mint a 2024. augusztus második felében közölt írásukból kiderül –, az ő hibájának tulajdonítják az ukránok sikerét, pedig megemlítik azt is, hogy az orosz főtiszt figyelmeztette a moszkvai vezetést a térségi védelem gyenge pontjaira, és – ebből a szempontból – hasonló a sorsa, mint 1942 őszén a térségben a 2. magyar hadsereg vezetőjeként a budapesti központ felé továbbító hasonló figyelmeztetéseket Jány Gusztávnak, csak a front másik oldalán.

2024. szeptember elején Zelenszkij ukrán elnök menesztette kormányának jelentős részét, amiről a magyar sajtó is részletesen beszámolt.¹⁴

2024. szeptember 6-án Olekszandr Szirszkij főparancsnok hosszú idő óta először külföldiek számára adott interjújában az ukrán hadsereg kurszki akcióját igyekezett indokolni, aláhúzva, hogy e hadművelet indokolt és főleg „megelőző”, elhárító jellegű volt.¹⁵

Ami viszont a Donbasz távlati jövőjét illeti, arról kiválóan árulkodik az ukrán hadsereg mesterlövész katonájával készült orosz nyelvű interjú, amelyben a katona elmondja, hogy Ukrajnában a Donbasz az a kivételes régió, ahol mint katonák társaival arra számíthattak, hogy a helyiek bármikor bombát dobnak az autójukba. Amennyiben tehát az ukrán hadseregnek sikerülne visszafoglalnia ezt a területet, akkor mi történne? Ennek tudatában pedig kérdés, hogy itt miért folyik a harc? – teszi fel a kérdést az ukrán katona.¹⁶

2024. szeptember 20. előtt adták közre a közösségi médiában azt a riportfilmet, amely a Dnyeszter-menti Köztársaságról, az ott élő fiatalokról szól, aminek különleges aktualitást

¹³ Az Ukrainszka Pravda az amerikai The Wall Street Journal alapján számol be Lapin hiányosságairól, lásd Balachuk 2024. Lapint innen az újonnan (ismételten) létrehozott Leningrádi Katonai Körzet parancsnokává nevezték ki. Márpedig ez a nyugati irány szerepét erősítő intézkedés volt, ezért nem biztos, hogy bukásnak számít! Egyébként a kurszki régió védelmére rendelkezésre bocsátott pénzek nagy részét az akkori kormányzó elsikkasztotta, jelenleg folyik ellene a büntetőeljárás, és Putyin ideiglenes jelleggel a Duma egyik tisztségviselőjét, Hinsteint bízta meg a régió irányításával.

¹⁴ Kuleba külügyminiszter leváltása volt talán a legmeglepőbb. Ugyanakkor a döntéssel kapcsolatban a megfigyelők azt is megjegyezték, hogy inkább egyfajta rotációról van inkább szó. Zelenszkij lefejezi... 2024.

¹⁵ A CNN-nek adott interjúja hosszúsága miatt kivételesnek tekinthető, hiszen 2024. februári kinevezése óta ilyen terjedelemben Szirszkij senkinek sem nyilatkozott. Őszintén kitált... 2024.

¹⁶ Vagyis perspektivikusan reménytelen a régió Ukrajna keretében való reintegrációja. Pokigyko 2024.

adott, hogy a Moldovai Köztársaságban ekkor elnökválasztásokat hirdettek.¹⁷ Ez a több mint harminc éve gazdasági értelemben stagnáló terület főként Oroszországgal ápol gazdasági kapcsolatokat, viszont – mint az egyik riportfilmből kiderül –, a fiatalok fele ma eleve külföldön képzelel el életét, eszébe sem jut a szülőföldjén maradni. A szakadár harcokban egykor részt vett helyi veterán pedig megkeseredve számol be arról, hogy „értelmetlen volt” egykori küzdelmük.¹⁸

A magyar közvélemény számára szinte felfoghatatlan, hogy létezik ukrán nemzeti identitású, ugyanakkor oroszul beszélő ukrán állampolgár. Ráadásul a képet színesíti, hogy főként az ország keleti területein – ahol most a harcok folynak – beszélnek az 1920-as években kialakult, illetve elterjedt ukrán–orosz keveréknyelvet, a szurzsikot, amelyet Ukrajna lakosságának a 16%-a használ. De – miként a Donbaszban – a helyi ukrán identitású, ámde orosz nyelvű népesség mellett az ukrán nemzeti törekvésekkel ellenséges etnikai orosz lakosság is főként itt él. A Krímben élő 20%-nyi ukrán lakosság – szinte kivétel nélkül – oroszul beszél. A kiemelkedő aktivitást kifejtő ukrán blogger maga vallja be videóüzenetében, hogy – bár a családban kizárólag az ukránt használták, ám mivel mind az óvodában, mind az iskolában, mind a hadseregben és az egyetemen is az oroszot használták, ezért – ő ma jobban beszéli az oroszot, mint anyanyelvét, az ukránt.¹⁹

2024. október 11-én vált elérhetővé számomra Gyiana Pancsenko egy évvel korábbi interjúja Lukasenka belarusz elnökkel, amelyben a riporter azt kérdezte, hogy mennyire voltak a belaruszok részesei Putyin ukrajnai háborújának. Erre a belarusz elnök válasza az, hogy az ukránok már jóval az oroszok támadását megelőzően kereskedelmi háborút folytattak ellenük. Sőt, Lukasenka elmondja azt is, hogy tudomása szerint az ukránok a Donbaszban támadásra készültek, és a belaruszok korántsem voltak biztosak abban, hogy az ukránok ellenük nem indítanak-e támadást, ugyanis ukrán csapatösszevonásokra került sor a belarusz–ukrán határ térségében is. Lukasenka nem titkolta, hogy – szükség esetén – bárki ellen kész lenne akár taktikai atomfegyvert is bevetni.²⁰ A belarusz elnök szerint kizárólag Zelenszkijnek volt köszönhető, hogy Belaruszból orosz katonák lépték át a határt, akiknek amúgy történetesen a belaruszokkal volt közös hadgyakorlatuk. Szerinte a háborút meg lehetett volna előzni, és most is nemcsak be lehetne, hanem be is kellene fejezni azt. Ami a korábbi, minszki tárgyalásokat illeti, Lukasenka állítása szerint Petro Porosenko, az egykori ukrán elnök a minszki tárgyalások során visszautasító, míg Putyin tárgyalásra kész álláspontot képviselt.

¹⁷ Ezeket 2024. november elején ugyan Maia Sandu nyerte 55%-kal – ellenfele 45%-ával szemben, de csak a választási rendszer sajátos szerkezete miatt. A Dnyeszter Menti Köztársaságban ugyanis a kisinyovi vezetésnek esélye sem volt a győzelemre. A szakadár köztársaság immár több mint három évtizede oroszbarát orientációjú és – amennyiben a Novorosszija tervet a moszkvai vezetés beteljesítené, akkor a Nyikolajevi és az Odesszai régiók közvetlen szomszédságában robbanásveszélyes területnek fog számítani. Pont ezért Sandu 2024 őszén eljutott addig, hogy a Dnyeszter Menti Köztársaságról hajlandó lenne lemondani. Fehér 2024.

¹⁸ A szakadár köztársaságban orosz és ukrán sláv többség van a helyi moldávokkal (vagy románokkal) szemben, akiknek az iskoláit bezárták, és egyfajta sajátos államot képeznek az államon belül. Az 1990-es évek elejének fegyveres összecsapásai napjainkra megszűntek, ám a területen továbbra is jelentős fegyverkészlet van felhalmozva. Kazanszkij 2024.

¹⁹ A Szovjetunió története során az 1920-as években az ún. korenizáció politikája során erőteljes ukránosításra, ám az 1930-as évektől fogva kifejezett oroszosításra került sor. Sztálin halálát követően szintén történtek gesztusok az ukránok javára, ám az 1970-es évektől kezdődően ismét határozott oroszosítás következett a Szovjetunióban. Ez a hétköznapiakban, amint az ukrán blogger elmondja, elnemzetietlenítő politikát jelentett, melynek eredményeként ő is jobban beszéli az oroszot, mint az ukránt. Lyubov 2024.

²⁰ Persze Lukasenka esetében itt mindössze szándékról beszélhetünk, hiszen az oroszok által odavitt harcászati atomeszközök bevetése felett az Oroszországi Föderáció rendelkezik.

2024. október 14-én Plitki október 12-i Reels-videójában Denyisz Jeliszejevics állítja, hogy szerint 2025-re befejeződnek a harcok, méghozzá az első negyedév végén.²¹

2024. október 19-én értesülhettünk először arról – a dél-koreai felderítés jóvoltából –, hogy 2024. november 1-jétől 12 ezer észak-koreai vesz részt az oroszok oldalán.

2024. október 30-án Resperger István az Ultrahangban elmondta, hogy az ukrán hadsereg eddig a fekete-tengeri orosz flotta harmadát pusztította el, és ezért az oroszok kénytelenek voltak hadiflottájuk jelentős részét kivonni Szevasztopolból.²²

Anna Dan 2024. november 2-i Facebook-os megosztásában az Olekszij Aresztovicssal készült interjúbán a volt ukrán elnöki tanácsadó kijelenti, hogy Putyin mindvégig a háború ellensége volt, és – szerint – ma is az.²³

2024. november 10-én vált elérhetővé Andrjusa Andrjusa augusztus 27-i Reels-videója, amely az egyik fiatal ukrain orosz politikus konfliktusrendezési elképzeléseit ismerteti.²⁴

JEVGENIJ MURAJEV

A 48 éves politikus az ukrán parlament Ellenzéki Platform képviselőjeként nyilatkozott 2022 januárjában az egyik ukrán kereskedelmi televízióban. A 2019-es választásokon a Népszolgálya Párt (Zelenszkij elnök pártja) szerezte meg a szavazatok 43,13%-át, és lett a leg-erősebb párt a Radában, az ukrán parlamentben, míg az Ellenzéki Platform a szavazatok 13,5%-ára tett szert.²⁵

A 2022. januári felvételen Murajev Porosenkót bírálja, és kitér a Krím, valamint a Donbasz kérdésre is. Elmondja, hogy 2014 óta tízmillió ukrain állampolgárt vesztek el, akik emigráltak az országból. Az ország – szerint – csődközel állapotban van. A gazdasági kilátások kétségbeesítőek. Szerinte Ukrajnának semlegesnek kell lennie. Murajev szerint Volodimir Zelenszkij azzal tudta megnyerni a választásokat, hogy a donbaszi kérdést békés úton ígerte megoldani, de ezt az ígéretét az ukrán elnök nem tartotta be. A Donbaszban ekkor a 45 ezres helyi fegyveres erő mellett 50 ezres az ukrán központi fegyveres erők létszáma.²⁶

Mindenki tudja, hogy a donbasziakat – állítja Murajev –, az Oroszországi Föderáció is támogatja. Szerinte a donbasziak is Ukrajna állampolgárai, és helytelen az a központi, vagyis

²¹ Sőt, szerint Volodimir Zelenszkij ukrán elnök is állítólag első ízben jelentette ezt ki.

²² Resperger István adatokat közöl arról, hogy a háborúban mi mennyibe kerül, és meddig tud ellőni az orosz hadsereg. Ultrahang: Ukrajna: Oroszország... 2024.

²³ Aresztovics szerint ugyanis a KGB-sek – természetükből adódóan – nem annyira a nyílt erőszakot, vagyis a háborút, hanem a közvetettebb, puhább módszereket, vagyis a befolyásolást szeretik. Aresztovics szerint Putyinnak nincs olyan szándéka sem, hogy letörölje Ukrajnát a Föld színéről. Lásd Anna Dan: Aresztovics-interjú 2024., illetve Sevcom News: Alekszej Aresztovics-interjú 2024.

²⁴ Oroszországi, balti és lengyelországi ismerőseimnek továbbítva a linket kiderült, hogy Oroszországban az internetes tartalmak jelentős részét blokkolják. A többiek nem tudták felismerni a politikust, akinek az interjúbán a közönség többnyire ukránul tett fel kérdéseket, amelyekre ő oroszul válaszolt. A Google képkereső szolgáltatását felhasználva sikerült beazonosítanom Jevgenij Murajevet (vagy Yevhen Muraiev), és megtaláltam az ICTV ukrán kereskedelmi televízióban vele készült hosszabb interjút is a YouTube-on, amelyet még az orosz támadás előtt, 2022. január 24-én publikáltak. A válogatást lásd Andrjusa Andrjusa megosztásában.

²⁵ Ez a szám arány kicsivel magasabb, mint az ukrainai etnikai oroszoké. Murajev harkovi illetőségű és orosz anyanyelvű, de Ukrajna-barát álláspontot képviselt.

²⁶ Petro Porosenko idején, 2014-ben az Ukrán Fegyveres Erők létszáma az országban 160 ezer fő volt, amit 2014–2016 között hivatalosan 100 ezer fővel megnöveltek. A háborús cselekmények megkezdése, vagyis 2022 óta több mozgósítást is végrehajtottak, de a pontos létszám jelenleg csak becsülhető.

kijevi politika, hogy ötmillió saját állampolgárukat elvágta a banki és más szolgáltatásoktól. Mind a Krím, mind a Donbasz is a miénk, ukránoké – mondja Murajev. Nemzetközi jogilag a Krímet Oroszország megszállta. Ukrajna szuverén ország, Murajev szerint ezért Ukrajnának blokkon kívülnek, semlegesnek kell maradnia. Ezért nemhogy a NATO, de még az Európai Unió tagsága sem a helyes út, hiszen az EU-hoz való csatlakozás következtében szükségszerűen a szuverenitás valamekkora részét fel kell adni. Murajev szerint Ukrajna teljes decentralizációja lenne a helyes út, különösen kulturális értelemben. A megyék, illetve a régiók döntsék el, hogy milyen nyelvet vagy nyelveket kívánnak használni. A döntési hatásköröket regionális szintre kell „leadni”. Érdemes feltenni a kérdést, ha Ukrajna viszszakapná a Krímet, akarnának-e a félsziget lakói Ukrajnához tartozni, hiszen ott nyolcszor kisebbek az adók, mint Ukrajnában.²⁷

Murajev a Nasi ukrainai párt elnökeként tevékenykedett 2019-től kezdődően. A pártot az ukrán hatóságok 2022. június 14-én mint ellenséges szervezetet betiltották, mivel az orosz megszállás alatti területeken a párt tagjai állítólag együttműködtek az orosz hatóságokkal. Murajev már ezt megelőzően – még 2022 májusában – Magyarországon keresztül elhagyta Ukrajnát, és vélhetően Bécsben vagy az osztrák főváros környékén telepedett le, hiszen néhányszor látták Pozsonyban is. Az ukrainai orosz politikus ellen 2023 nyarán az ukrán belbiztonság hazaárulási pert kezdeményezett.²⁸ A nyíltan Putyin-barát Viktor Medvegycsukkal²⁹ szemben Murajev viszont – miként médiamegnyilvánulásai is tanúsítják –, nem volt Moszkva-barátsággal gyanúsítható.

Az orosz vezetés a 2014-ben Ukrajnából elmenekülő és Oroszországban menedéket talált Viktor Janukovics volt ukrán elnököt tekintette legitim ukrán elnöknek, és a „különleges katonai művelet” során Volodimir Zelenszkijt eredetileg vele gondolták felváltani.³⁰

Viktor Medvegycsukot a 2000-es évek elején ukrainai parlamenti képviselővé választották. A hetvenéves politikus korábban, 2002 és 2005 között Kucsma ukrán köztársasági elnök kabinetjének a vezetője volt. Ezt követően főként a gazdasági életbe vonult vissza, de a 2010-es évek elején ismét visszatért az ukrainai politikába. 2018-ban Az Ellenzéki Platform – Az Életért Párt alapítójaként és vezetőjeként egy ideig Murajev is együttműködött vele, de útjaik hamarosan különváltak. 2021 tavaszán az ukrán hatóságok már betiltották Medvegycsuk tv-csatornáját,³¹ sőt már az ősz folyamán házi őrizetbe is vették. Medvegycsuk információinak annyiban volt szerepük abban, hogy az orosz elnök 2022 februárjában elhatározta a különleges katonai hadműveletet, hogy azok az orosz hírszerzés jelentését megerősítették. Ezek téves mivolta miatt Moszkva némileg meg is orrolt az ukrainai oligarchára. Ennek ellenére 2022 augusztusában egy fogolycsera keretében kimentették Ukrajnából, ahol már néhány

²⁷ A teljes interjú, miként Murajev korábbi szereplései is a YouTube-on továbbra is elérhetők, legalábbis nálunk, Magyarországon és Európában. Svoboda slova na ICTV: Jevhenij Murajev...

²⁸ Főként a tulajdonában álló Nas tv-csatorna műsorai miatt. De felmerült Murajev neve – állítólag – mint lehetséges jelölté Ukrajna élére a Kreml részéről is. F.A. 2023.

²⁹ Viktor Medvegycsuk ukrainai orosz oligarcha, aki Putyinnal való barátságát soha nem rejtette véka alá. Sőt egyik gyermekének az orosz elnök a keresztapja. Medvegycsukot 2022 szeptemberében egy fogolycsera keretében kapta meg Moszkva az ukránoktól. Azov-harcosok... 2022.

³⁰ Viktor Janukovics felmentéséhez Kijevben 2014 februárjában nem volt meg a képviselők háromnegyedének az igen szavazata, tehát formai szempontból támadható volt maga a törvényhozói aktus, hiszen csupán a képviselők többsége hozta meg a döntést.

³¹ Az Ukrajna határai mentén zajló 2021-es orosz csapatmozgásokról is részletesen beszámolt a Mandinerben Marácz Tamás. Marácz Tamás. 2021.

hónappal korábban – szökési kísérletét követően – le is tartóztatták.³² Medvegycsukot 2023 januárjában ukrán állampolgárságától is megfosztották. A közösségi médiából teljesen hiányzik. A háború során az ukrainai lakosság nem úgy viselkedett, ahogy az orosz politikusok remélték, bár az orosz katonák fogadtatásáról, az orosz jelenlét hosszú távú stabilitásáról – egyelőre nincs teljes mértékben megbízható információk.

DMITRIJ ROGOZIN

Az eredetileg újságíró végzettségű, 61 éves politikus politikai pályáját a szakadár Dnyeszter Menti Köztársaság önkénteseként, még Lebegy tábornok segítőjeként kezdte 1992-ben. Az Orosz Községek Kongresszusa (Kongressz ruszskih obscsin – KRO) alapítója volt, amelynek kulcsszerepe volt Alekszandr Lebegy tábornok viszonylagos sikerében az 1996-os oroszországi választások alkalmával, és akinek az első csecsenföldi béke megteremtése fűződik a nevéhez.³³ Rogozin a KRO segítségével lett 1997-ben Duma-képviselő, majd 2006-ig a nemzeti Rogyina, vagyis a Haza Párt elnöke. 2003 és 2004 között a Duma elnökhelyettese lett. 2008 és 2011 között Brüsszelben Oroszország rendkívüli és meghatalmazott NATO melletti nagykövete. 2012-ben az Izborszkij Klub egyik alapítója.³⁴ 2011 és 2018 között az Oroszországi Föderáció miniszterelnök-helyettese, majd ezt követően – 2018 és 2022 között – a Roszatom elnöke. 2022. július 16-án Putyin elnök váratlanul leváltotta posztjáról.³⁵ 2022 novemberében alapította meg a Cári Farkasok nevű katonai tanácsadó csoportot „az elcsatolt szakadár köztársaságok fegyveres alakulatainak haditechnikai támogatására”.³⁶ 2022 decemberében, 59. születésnapját ünnepeelve Donyeckben ukrán tűzérési támadás sebesítette meg.³⁷ 2023. szeptember 23. óta a zaporizzsjai terület szenátora Melitopolban.³⁸ Az ő neve is szóba került Novorosszija mint különálló terület kormányzójaként, jóllehet a négy területet – legalábbis egyelőre – közvetlenül az Oroszországi Föderáció közigazgatási rendszerébe olvasztották be.

SZAPORODÓ ZELENSZKIJ-BÍRÁLATOK ÉS A HÁBORÚ LEZÁRÁSÁNAK SÜRGETÉSE

2024. november 12-én vált elérhetővé számunkra a közösségi médiában Baron Vladimir Baron szeptember 25-én készült videója, amelyben Zelenszkij elnököt hisztérikaként jellemzi, aki ledorongolta a lengyel vezetőket, amiért Varsó nem támogatja Ukrajna EU-csatlakozását, és Lengyelország nem adott át Ukrajnának NATO-fegyvereket. A blogger szerint Ukrajnában

³² Kerekes 2022.

³³ Alekszandr Lebegy 1996-ban Borisz Jelcin és a kommunista Zjuganov mögött a harmadik helyen végzett. 1996–1998 között a Biztonsági Tanács titkára, majd – miután összekülönbözött Jelcin elnökkel –, 1998–2002 között krasznnojarszki kormányzó lett, és ebben a minőségében eltűnt az orosz belpolitikából. 2002-ben helikopter-balesetben vesztette életét.

³⁴ A szervezet konzervatív *think-tank*-ként funkcionál. Alapítója Alekszandr Prohanov vezető orosz publicista, aki a Donbasz régióba többször is ellátogatott, a szervezet ma is rendkívül aktív. Laruelle 2016.

³⁵ Utódá Jurij Boriszov védelmi miniszterhelyettes lett. Nagy 2022.

³⁶ A csoport főként Donyeckben és Luhanszkban tevékenykedik. A volt orosz úrfőnök... 2022.

³⁷ A rakétatámadásnak halálos áldozatai is voltak, Rogozin testébe egy repeszdarab került. Az ukránok szétágyúztak... 2022.

³⁸ A Roszatom éléről való 2022-es eltávolítása – bizonyos források szerint – erőteljes egyéniségének volt köszönhető.

a belbiztonsági szervek gátlástalanul garázdálkodnak, törvénytelenység uralkodik, miközben az emberek a fronton pusztulnak.³⁹

Vladimir Baron 2024. október 29-i videójában Valerij Tokar, a Garant párt vezetője, vállalkozó és politikus nyilatkozik arról, hogy szerinte 2025. február 7-ig tűzszünet lesz az orosz–ukrán frontvonalon.⁴⁰

Volodimir Linnyik a 2024. novemberi videójában arra a kérdésre keresi a választ, hogy be fogja-e tudni váltani Trump azt az ígétét, miszerint 24 órán belül véget vet az ukrán–orosz háborúnak. Szerinte ez csupán egy allegorikus kijelentés.⁴¹

2024. november 20-án Vladimir Baron a videójában ingerülten jelenti ki, hogy botrányos, hogy Zelenskij elől az emberek az oroszok által megszállt területekre mintegy „visszamene-külnek”. Mintegy 30%-uk például az orosz megszállás alatti Mariupolba ismét visszatért.⁴²

Ugyanő a 2024. november 21-i videójában felelegeti, hogy Zelenskij elnöki periódusa kezdetén kifejezetten a kelet-ukrajnai oroszok szavazatainak és annak az ígétének köszön-hette győzelmét, hogy a Donbasz kérdését konszenzussal ígérte rendezni, ezért a Kremllel tárgyalni fog, de ezt az ígétét az ukrán elnök nem tartotta be.

2024. november 16-án Zelenskij ukrán elnök elmondta, hogy szerinte a háború 2025-ben Trump győzelmét követően hamarabb véget ér, mint gondolták, de ennél pontosabb és konk-rét választ az ukrán elnöktől nem kapunk.⁴³

2024. november 28-án a Telex közli Nyilas Gergely Kijevben készült interjút, amelyben Mihajlo Podoljak, Zelenskij főtanácsadója mondja el a hivatalos ukrán álláspontot. Eszerint gátat kell szabni az agresszióknak, hisz a nemzetközi rendszer összeomlik, amennyiben Oroszország területfoglaló törekvéseinek engednek.⁴⁴

2024. december elején szivárgott ki Keith Kellogg terve az ukrajnai válság rendezésére. Ő lett Donald Trump elnök különmegbízottja az amerikai elnök januári beiktatását követően. Rendezési elképzelésének állítólagos lényegi elemei, hogy halasszák el az Ukrajna NATO-tagságáról való döntést tíz évvel, engedjék meg, hogy Oroszország megtartsa a birtokában lévő területeket, a szankciók fokozatos feloldása mellett normalizálják az Amerikai Egyesült Államokkal a kapcsolatokat – az Ukrajna számára elfogadható békemegállapodások megkö-tetésétől függően. A Centr csatornán december 5-én készült interjútban Aresztovics – tulajdon-képpen az állítólagos Kellogg-tervvel némileg vitázva – is úgy látja, hogy bár a területátadás Oroszország számára szükségszerű, de Ukrajna NATO-csatlakozása is.⁴⁵

Közben ne feledjük, hogy az ukrajnai Pokrovszk térségében 2024. december közepén az orosz csapatok sikeres előrenyomulást kezdeményeztek.

2024. december 22-én először lehetett a közösségi médiában olyan putyini orosz értelme-zést, illetve pontosítást felfedezni, miszerint a Szovjetunió felbomlása azért volt a 20. század

³⁹ Az ukrán elnök – a blogger szerint – valójában diktatúrát valósított meg, és anakronisztikus, hogy eközben a lengyeleket vádolja.

⁴⁰ A blogger szerint Zelenskij és Jermak kettős hatalmának is vége lesz ekkorra, és Ukrajna magára fog maradni. Valerij Tokar a Garant párt vezetője, vállalkozó és politikus.

⁴¹ A blogger szerint a republikánusok között vannak héják is, tehát valójában kétséges, hogy az ígét hosszabb távon is megvalósulhat-e. Volodimir Linnyik: Szgyelka ili...

⁴² Ráadásul annak ellenére, hogy a közviszonyok továbbra sem jók ezeken a megszállt területeken. 12%-os hiány van a boltokban. A blogger szerint Zelenskijnek „el kell tűnnie”!

⁴³ Ugyanekkor az oroszok az elfoglalt területekből nem kívánnak semmit sem visszaadni, ami megoldhatatlan ellentmondásnak tűnik. M. Cs. 2024.

⁴⁴ Vagyis ki kell tartani, és ebben az ukrán vezetés továbbra is elszánt. Nyilas 2024.

⁴⁵ TSENTR: Zacsem Zelenskij...2024.

geopolitikai katasztrófája, mert 25 millió orosz került az orosz határok mögé! Az orosz elnök emellett itt tagadja Moszkva különleges, ha úgy tetszik birodalmi ambícióit.⁴⁶

Az ukrán Murajev 2024. december második felében viszont immár nem EU-ellenes, de NATO-ellenességét és Ukrajna semlegességpártiságát továbbra is megtartja.

Diana Dybrovka 2024. december 25-i rövid videójában Aresztovics erős kritikával illeti a korábbi két ukrán elnök tevékenységét, kiemelve azt, hogy Porosenko programja szerint a hadseregre, az ukrán nyelvre és hitre kell alapozni, ami egy nacionalista program. Ám Ukrajna lakosságának csupán a 25%-a kétségbeesett nacionalista, ezért szavazott Zelenszkijre az ország lakosságának 73%-a. Ehhez képest Zelenszkij ennek a 25%-nak a célkitűzéseit valósítja meg – állítja a volt ukrán elnöki tanácsadó.⁴⁷

Szóba került a hó végén a közösségi médiában a szlovák–ukrán konfliktus kapcsán Robert Fico és Orbán Viktor személye, de Macron és Putyin is.⁴⁸

ÖSSZEGZÉS

A tárgyalt időszakban a főként a közösségi médiában megjelenő elképzelések sajátossága, hogy amennyiben a 2014-ben megjelent Novorosszija koncepciót, illetve annak a megvalósulását vizsgáljuk, akkor – legalábbis egyelőre – az Nyikolajev és Odessza régiójára 2024. december 31-ig még nem terjedt ki. Sőt, az orosz hadsereg a Donbasz térségének, Donyeck és Luhanszk maradék területének az elfoglalását igyekszik befejezni. Vlagyimir Putyin ki is jelenti 2024 decemberének végén, hogy a cél az elfoglalt területeknek a közigazgatási határokig való kiterjesztése, vagyis lényegében Donyeck, Luhanszk, valamint Zaporizzsja és Herszon Dnyeperen túli területeinek a bekebelezése.

A Krím-félsziget vízellátása szempontjából az eddig oroszok által megszállt területek birtoklása is elegendő lehet, ráadásul az ukránok a frontvonalak, így a Dnyeper mentén valószínű, hogy továbbra is sikeresen fognak tudni védekezni. Az ukrán hivatalos hatóságok reakciójából van némi információnk arról, hogy a megszállt területeken van együttműködés a megszálló hatóságokkal, viszont ennek pontos mértékét nehéz megbecsülni. Ami bizonyosnak látszik, és a rendelkezésünkre álló közösségimédia-megnyilvánulások is azt támasztják alá, hogy az ukrán központi hatalom kiterjesztése – a Krím-félszigeten kívül – Donyeckre és Luhanszkra – gyakorlatilag reménytelen. A többi terület esetében van mozgástér. Ezeken a területeken az orosznyelvűség, illetve az orosz–ukrán keveréknyelv, a szurzsik uralma a meghatározó, de a nemzetiségi-nemzeti létük nem feltétlenül kapcsolódik a nyelvhez, hiszen az ukránok jelentős része oroszul beszél, miközben az identitásuk ukrán.

Nem véletlen a Moszkva által használt „russzkij mir”, vagyis „orosz világ” kategória használata, hiszen itt az orosznyelv-használat dominál, miközben a népszámlálások nyilvánartartása szerint a többség azért ukrán nemzetiségű. Amennyiben a kijevi vezetés hajlandó a „területet a békéért” koncepció keretében eljárni, esetleg népszavazásba beleegyezni, Ukrajna EU- és NATO-csatlakozásának engedélyezése fejében, talán van mód a hosszabb távú rendezésre, még akkor is, ha az orosz elképzelések többségének sarokpontjaként – legalábbis egyelőre – a semleges Ukrajna, vagyis a NATO-csatlakozás tiltása szerepel egyik fő követelésként. 2024. december 31-én tehát itt tartottunk. Érdekes, hogy az Ukrajna-barát,

⁴⁶ casino ezel video 3: Nasz vszjo...YouTube, 2024.

⁴⁷ Aresztovics értelmezésében Zelenszkij „becsapta a választóit”! Diana Dybrovka: Aresztovics... 2024.

⁴⁸ 2024. december 27-én minderről, továbbá az orosz–ukrán konfliktushoz vezető útról Aresztovics számol be részletesen. Miért nem tud a háború beszüntetődni? Arestovych: Pocsemu vojna... 2024.

de orosz anyanyelvű Murajev egyre többet szerepel a közösségi médiában, míg a békéért területi engedményeket megengedő, emigrációban élő Aresztovics is intenzíven, bár ez azt jelenti, hogy ugyanannyit, mint korábban.

Az mindenesetre szintén figyelemre méltó volt, hogy 2024. december 31-én az új amerikai elnök beiktatásától szinte mindenki negyedéven belüli tüzszünetet remélt. December eleji megnyilvánulásai alapján még maga Zelenszkij elnök sem tartotta kizártnak a helyzet néhány hónapon belüli rendeződését.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Alexey Arestovych [@arestovych]: *Vrag – eto lucssij ucsityel*. YouTube, 2024. 12. 24. <https://www.youtube.com/watch?v=zB0yappTOYc> (Letöltés időpontja: 2025. 07. 01.)
- Alexey Arestovych [@arestovych]: *Pocsemu vojna ne mozset prekratyitysza?* YouTube, 2024. 12. 27. https://www.youtube.com/watch?v=f8o_dZ9sQkg (Letöltés időpontja: 2025. 07. 01.)
- Andrjusa Andrjusa [@andrusa.andrusa.105773]: Facebook reel. Facebook, 2024. <https://www.facebook.com/reel/490508640408218> (Letöltés időpontja: 2025. 07. 01.)
- Anna Dan [@annapegrimova]: cím nélküli reel videó. Facebook, 2024. 11. 02. <https://www.facebook.com/reel/2225873724479744> (Letöltés időpontja: 2025. 07. 01.)
- Artyomov, Viktor – Lubcsenkov, Jurij: *Rozsgyenyije Novorossziji. Ot Jekatyerini II do Alekszandra I. Vecse*, Moszkva, 2015.
- *A volt orosz úrfőnök vezeti a cári farkasokat*. ma.hu, 2022. 11. 12. https://www.ma.hu/kulfold/382592/A_volt_orosz_urfonok_vezeti_a_cari_farkasokat (Letöltés időpontja: 2025. 07. 01.)
- *Azov-harcosok és Medvedcsuk is kiszabadulhatott egy orosz–ukrán fogolycserével*. HVG, 2022. 09. 22. https://hvg.hu/vilag/20220922_azov_czred_viktor_medvedcsuk_fogolycsere_haboru (Letöltés időpontja: 2025. 07. 01.)
- *Az ukránok szétágyúztak egy szállodát, az ünneplő orosz politikus is megsebesült*. Infostart, 2022. 12. 22. <https://infostart.hu/kulfold/2022/12/22/az-ukranok-szetagyuztak-egy-szallodat-egy-unneplo-orosz-politikus-is-megsebesult> (Letöltés időpontja: 2025. 07. 01.)
- *Novorosszija: új fantomállam Európában*. HVG-MTI, 2014. 05. 24. https://hvg.hu/vilag/20140524_Novorosszija_uj_fantomallam_Europaban (Letöltés időpontja: 2025. 07. 01.)
- Balachuk, Iryna: *Russian General Lapin eases border security in Kursk Oblast shortly before Ukraine's offensive* – WSJ. Ukrainska Pravda, 2024. 08. 22. <https://www.pravda.com.ua/eng/news/2024/08/22/7471372/> (Letöltés időpontja: 2025. 07. 01.)
- Casino ezel video 3 [@casinoezelvideo3]: *Nasz vszjo vremena podozrevajut!* YouTube, 2024. 12. 22. <https://www.youtube.com/shorts/5r03VDDs93c> (Letöltés időpontja: 2025. 07. 01.)
- Diana Dybrovka [@diana.dybrovka.1]: *Aresztovics interjú*. Facebook, 2024. 12. 25. <https://www.facebook.com/reel/1543036843017158> (Letöltés időpontja: 2025. 07. 01.)
- F. A.: *Hazaárulással gyanúsították meg a Magyarországra szökött ukrán politikust*. Világgazdaság, 2023. 07. 25. <https://www.vg.hu/kozelet/2023/07/hazaarulassal-gyanusítottak-meg-a-magyarorszagra-szokott-ukran-politikust> (Letöltés időpontja: 2025. 07. 01.)
- Fehér János: *A Nyugat-barát Maia Sandu nyerte a moldovai választást*. Telex, 2024. 11. 04. <https://telex.hu/kulfold/2024/11/04/moldovai-valasztas-maia-sandu-masodik-fordulo> (Letöltés időpontja: 2025. 07. 01.)
- Kazanszkij Denisz videója, amelyet Natalia Kemin osztott meg, még Sztrelkov-Girkin is megszólal benne. Facebook, 2024. 09. 19. <https://www.facebook.com/61557476896733/videos/1238487400668094> (Letöltés időpontja: 2025. 07. 01.)

- Kerekes Miklós: *Sosem látott beszámoló jelent meg: történelmi hibát vétettek Putyin titkosügynökei*. Portfolio, 2022. 08. 24. <https://www.portfolio.hu/global/20220824/sosem-latott-beszamolo-jelent-meg-tortenelmi-hibat-vetettek-putyin-titikosugynokei-562965> (Letöltés időpontja: 2025. 07. 01.)
- Laruelle, Marlene: *The Isborsky Club, or the New Conservative Avant-Garde in Russia*. Russian Review, 2016. 10. 626–644. <https://www.jstor.org/stable/43919640> (Letöltés időpontja: 2025. 07. 01.)
- Lyubov Lyubov videója. Facebook, 2024. 10. 05. <https://www.facebook.com/reel/914084647443152> (Letöltés időpontja: 2025. 07. 01.)
- Marácz Tamás: *Oroszország újra megtámadja Ukrajnát?* Mandiner, 2021. 04. 16. <https://mandiner.hu/hirek/2021/04/megtamadja-ujra-oroszorszag-ukrajnat> (Letöltés időpontja: 2025. 07. 01.)
- M. Cs.: *Volodimir Zelenskij megtört: már a békéről beszél az ukrán elnök – azt is elmondta, mikor érhet véget a háború az oroszokkal*. Világgazdaság, 2024. 11. 16. <https://www.vg.hu/kozelet/2024/11/volodimir-zelenskij-megtort-mar-a-bekerol-besz-el-az-ukran-elnok-azt-is-elmondta-mikor-erhet-veget-a-haboru-az-oroszokkal> (Letöltés időpontja: 2025. 07. 01.)
- *Mind a négy régió „megszavazta” az Oroszországhoz való csatlakozást*. HVG, 2022. 09. 28. https://hvg.hu/vilag/20220928_haboru_Luhanszk_referendum_Herszon_Donyeck_Luhanszk (Letöltés időpontja: 2025. 07. 01.)
- Mjasznyikov, Alekszandr: *Novorosszija. VoZVrascsenyije. Kratkaja isztorija ot Jekatyerini II do Putyina*. Vecse, Moszkva, 2024.
- Nagy Attila Károly: *Putyin kirúgta az orosz ügynökké tegy hatalmú urát*. RTL, 2022. 07. 16. <https://rtl.hu/kulfold/2022/07/16/putyin-kirugta-az-orosz-urugynokseg-teljhatalmu-urat> (Letöltés időpontja: 2025. 07. 01.)
- *Novorosszija: új fantomállam Európában*. HVG, 2014. 05. 24. https://hvg.hu/vilag/20140524_Novorosszija_uj_fantomallam_Europaban (Letöltés időpontja: 2025. 07. 01.)
- Nyilas Gergely: *Zelenskij tanácsadója Orbánról: Nem ismeri Oroszországot az, aki racionális államnak hiszi*. Telex, 2024. 11. 28. <https://telex.hu/kulfold/2024/11/28/podoljak-mihajlo-interju-ukrajna-orosz-ukran-haboru> (Letöltés időpontja: 2025. 07. 01.)
- Oleksandr Pokigyko [@oleksandr.pokid.ko.494204]: *Cím nélküli videó*. Facebook, 2024. 06. 07. <https://www.facebook.com/watch/?v=1852325031953689> (Letöltés időpontja: 2025. 07. 01.)
- Őszintén kitalált az ukrán hadsereg bajairól a főparancsnok. Portfolio, 2024. 09. 06. <https://www.portfolio.hu/global/20240906/oszinten-kitalalt-az-ukran-hadsereg-bajairol-a-foparancsnok-708113> (Letöltés időpontja: 2025. 07. 01.)
- *Politico: kiszivárgott, hogyan osztaná fel Ukrajnát Donald Trump – Radikális átalakulás várhat Európára*. Portfolio, 2024. 07. 03. <https://www.portfolio.hu/global/20240703/politico-kiszivargott-hogyan-osztana-fel-ukrajnat-donald-trump-radikal-is-atalakulas-varhat-europara-696257> (Letöltés időpontja: 2025. 07. 01.)
- Putin's 'Alternative' Peace Plan – Reality or Just More Disinformation? Kyivpost, 2024. 07. 04. <https://www.kyivpost.com/post/35302> (Letöltés időpontja: 2025. 07. 01.)
- Sevcom News [@sevcomnews]: *Alekszej Aresztovics interjú*. YouTube, 2024. 11. 23. <https://www.youtube.com/shorts-VmijvnVGb8> (Letöltés időpontja: 2025. 07. 01.)
- Stewart, Will: *Putin 'is prepared to SHARE Crimea with Ukraine according to new peace plan that has been presented by Russia to the US'*. Daily Mail, 2024. 07. 03. <https://www.dailymail.co.uk/news/article-13596493/Putin-prepared-SHARE-Crimea-Ukraine-according-new-peace-plan-presented-Russia-US.html> (Letöltés időpontja: 2025. 07. 01.)

- Svoboda slova na ICTV [@SvobodaSlovaICTV]: *Jevhenij Murajev | Uszi visztupi szkandalnoho politika u Szlobodi szlova na ICTV*. YouTube, 2022. 01. 24. <https://www.youtube.com/watch?v=uTO8fO6som0> (Letöltés időpontja: 2025. 07. 01.)
- TSENTR [@cntrtv]: *Zacsem Zelenszkij govorit o kapituljacii Ukraini? Alekszej Aresztovics. Kanal Centr – 19'21"-es interjú*. YouTube, 2024. 12. 05. <https://www.youtube.com/watch?v=lQX3DExNSVc> (Letöltés időpontja: 2025. 07. 01.)
- Ultrahang [@ultrahangofficial]: *Ukrajna: Oroszország körbezárta a hadsereget, innen már nincs menekvés?* YouTube, 2024. 10. 31. <https://www.youtube.com/watch?v=Y4D8we1Zr4g> (Letöltés időpontja: 2025. 07. 01.)
- Vitalij Klicsko: *Zelenszkijnek népszavazást kell kiírnia az Oroszországnak tett területi engedményekről*. hirek.sk, 2024. 07. 21. <https://www.hirek.sk/nagyvilag/vitalij-klicsko-zelenszkijnek-nepszavazast-kell-kiirnia-az-oroszorszag-nak-tett-teruleti> (Letöltés időpontja: 2025. 07. 01.)
- Volodimir Linnyik [@volodimir.linnik.497388]: *Szgyelka ili prigovor Trampa?* Facebook, 2024. 11. 28. <https://www.facebook.com/reel/908845634186946> (Letöltés időpontja: 2025. 07. 01.)
- *Zelenszkij lefejezi a saját kormányát: legismertebb politikusát rúgja ki*. Mandiner, 2024. 09. 03. <https://mandiner.hu/kulfold/2024/09/zelenszkij-lefejezi-a-sajat-kormanyat-legismertebb-politikusat-rugja-ki> (Letöltés időpontja: 2025. 07. 01.)